

БАГАТОСТОРОННІ ПЕРЕГОВОРИ В СУЧАСНИХ ВІДНОСИНАХ КНР З ДЕРЖАВАМИ АФРИКИ

MULTILATERAL NEGOTIATIONS IN CHINA'S CURRENT RELATIONS WITH AFRICAN STATES

Сапсай А.П.,

кандидат політичних наук,

*доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій
Національного авіаційного університету*

Пропонована стаття присвячена проблемі використання дипломатичних інструментів у зовнішній політиці сучасної держави. Безпосереднім аспектом, що виноситься на розгляд є дослідження багатосторонніх переговорів в сучасних відносинах КНР з державами Африки. В основу дослідження покладено структурно-функціональний підхід вивчення роботи Форуму із співробітництва Китаю і Африки як універсальної платформи багатостороннього співробітництва і переговорів між КНР та африканськими державами. Основною перевагою Форуму є його орієнтація на розвиток тісних партнерських відносин. Його порядок денний обговорюється у широкому форматі за допомогою діалогів на рівні послів, генерального директора, високопосадовців та міністрів на африканських та китайських переговорних майданчиках, що послідовно чергуються. Стратегічні пріоритети китайсько-африканських відносин сформульовані в рамках різного роду спеціалізованих переговорних суб-форумів, які проводяться паралельно з ФСКА та фокусуються на таких галузях, як сільське господарство, наука та технології, молодь, право, жінки, культура, обміни між аналітичними центрами. Досліджуючи багатосторонній формат переговорів КНР з державами Африки автор статті зосереджує увагу на таких питаннях, як: 1) рівні учасників переговорного процесу; 2) якість підготовки та компетентність учасників переговорів; 3) стиль ведення переговорів; 4) внутрішні та зовнішні чинники, що визначають характер переговорного процесу в цілому. У висновках автор доводить низку недоліків та вузьких місць структурного і функціонального порядку, що не дозволяють наразі державам Африки ефективно використовувати формат багатосторонніх переговорів у розвитку політичних та економічних відносин з КНР.

Ключові слова: Китай, Африка, багатосторонність, дипломатія, міжнародні переговори, Форум із співробітництва Китаю і Африки.

The proposed article is devoted to the problem of using diplomatic tools in the foreign policy of the modern state. A specific aspect of consideration is the study of multilateral negotiations in the modern relations of the PRC with African states. The research is based on a structural-functional approach to studying the work of the Forum on China-Africa Cooperation as a universal platform for multilateral cooperation and negotiations between China and African states. The main advantage of the Forum is its focus on the development of close partnership relations. Its agenda is discussed in a broad format through dialogues at the level of ambassadors, the director-general, senior officials and ministers in alternating African and Chinese negotiating platforms. The strategic priorities of Sino-African relations are formulated in the framework of various specialized negotiation sub-forums, which are held in parallel with FOCAC and focus on such areas as agriculture, science and technology, youth, law, women, culture, exchanges between think tanks. Investigating the multilateral format of China's negotiations with African states the author focuses attention on such issues as: 1) levels of participants in the negotiation process; 2) quality of training and competence of the participants in the negotiations; 3) negotiation style; 4) internal and external factors that determine the nature of the negotiation process. In the conclusions, the author proves a number of shortcomings and bottlenecks of the structural and functional order, which currently do not allow African states to effectively use the format of multilateral negotiations in the development of political and economic relations with the PRC.

Key words: China, Africa, multilateralism, diplomacy, international negotiations, Forum on China-Africa Cooperation.

Постановка загальної проблеми. Публікація присвячена проблемі використання дипломатичних інструментів у зовнішній політиці сучасної держави. **Окремим від загальної частини питанням,** що виноситься на розгляд є дослідження багатосторонньої дипломатії (безпосередньо багатосторонніх переговорів) в контексті асиметричного співробітництва держав в регіональній та міжрегіональній проекціях міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень. Наразі різнопланові дослідження китайсько-африканських відносин знайшли належний розвиток як на рівні закордонних, так і вітчизняних наукових установ

і їх представників. Серед зарубіжних дослідників А. Лахтінен [1] аналізує значення «м'якої сили» Китаю в сучасних китайсько-африканських відносинах та стверджує про зростання залежності від неї окремих африканських держав. Мухаммад Сабіл Фарук, Назія Ферозе та Юань Тонг Кай [2] розглядають сучасні китайсько-африканські відносини в межах реалізації на африканському континенті китайського зовнішньополітичного курсу «Один пояс і один шлях». Кріс Олден, Абідун Алао, Зан Чун та Лаура Барбер [3] досліджують розширення участі Китаю в Африці через формат безпекового співробітництва та процеси миротворчості.

Серед українських дослідників питання стратегічного партнерства Китаю та країн Африки на сучасному етапі вивчає О.М. Олійник [4]. До вивчення сутності та ролі багатостороннього аспекту зовнішньополітичного дискурсу Китаю щодо країн Африки у період правління Ху Цзіньтао та Сі Цзіньпіна звертається Р.В. Колодій [5].

Мета дослідження. У свою чергу представлено дослідження стосуватиметься аспектів зовнішньополітичних проблем і дилем у використанні інструментів багатостороннього співробітництва, а безпосередньо *багатосторонніх переговорів*, в сучасних відносинах КНР та держав африканського континенту.

Методологічні та концептуально-теоретичні основи дослідження. Методологічну основу роботи становить структурно-функціональний підхід у дослідженні *Форуму із співробітництва Китаю і Африки* як універсальної платформи багатосторонніх переговорів між КНР та африканськими державами. При цьому основна увага автора торкатиметься таких аспектів переговорів в рамках зазначеного форуму, як: 1) рівні учасників переговорного процесу; 2) якість підготовки і компетентність учасників переговорів; 3) стиль ведення переговорів; 4) внутрішні і зовнішні чинники, що впливають і визначають характер переговорного процесу в цілому.

В концептуальному плані, категорія *багатосторонності* розглядатиметься у розрізі двох умовних моделей міжнародної взаємодії держав. У першому випадку багатосторонність може відображати комплекс визначених норм і правил з розв'язання проблем у межах групи трьох і більше держав з різними прагненнями і очікуваннями [6]. У другому випадку багатосторонність може розглядатися як інститут колективних дій інтегрованої групи держав-союзниць, які погоджуються конструктивно взаємодіяти один з одним для досягнення спільних цілей або нейтралізації спільних зовнішніх загроз, що постали перед ними в межах визначених інституційних рамок [7]. Наведені вище інтерпретаційні підходи можуть відповідати й іншому умовному поділу багатосторонності на так звану «якісну» та «кількісну».

Зважаючи на відмінності в зазначених вище типах багатосторонності, в обох випадках, ключовою особливістю міждержавних взаємодій є їх спрямованість на фіксацію сталих спільних норм поведінки, які повинні узгоджуватися виключно у багатосторонньому форматі, а не бути нав'язаними більш потужним гравцем по відношенню до слабшого, як у випадку умовної односторонності чи навіть двосторонності [8]. Головне завдання при цьому полягає в ліквідації потенційних асиметрій силових потенціалів взаємодіючих сторін, вирівнюванні їх можливостей у досягненні взаємної вигоди або очікуваного

кінцевого результату. Ідеальна модель багатостороннього об'єднання передбачатиме зміщення балансу інтересів учасників у бік слабших гравців, з метою посилення мотивації останніх неухильно виконувати свої зобов'язання згідно з досягнутою угодою. Водночас запровадження багатостороннього формату співробітництва чи переговорів посилює легітимність їх остаточних результатів в очах учасників, а також збільшує витрати для потенційних порушників вже досягнутих домовленостей [9].

Неоднозначні наукові оцінки стосовно значення і наслідків багатостороннього співробітництва пов'язані сьогодні з особливостями міжнародної стратифікації та ієрархії держав у світовій політиці. У цьому відношенні інтегруючою тезою виступає лише твердження, що кожному окремому класу держав («великі», «середні», «малі») відповідно до їх ваги і потенціалу, закономірно будуть притаманні різні зовнішньополітичні завдання, тактики і стратегії.

У даному дослідженні виключно авторська позиція ґрунтується на твердженні того, що для класу «великих» держав багатостороннє співробітництво пов'язане із завданням збільшення власної моці та розширення впливу. Безпосередньо воно може розглядатися як: 1) додатковий канал чи інструмент тиску на інші держави в ході двосторонніх відносин і співробітництва; 2) засіб окреслення просторових чи функціональних меж власних інтересів і впливу; 3) інструмент формування регіонального чи глобального порядку денного, міжнародного режиму чи міжнародного порядку в цілому; 4) розв'язання проблем і загроз планетарного масштабу.

У свою чергу, значимість багатостороннього співробітництва для класу «середніх» і «малих» держав визначатиметься рядом конкретних вигод чи переваг, що підкреслюватиме здатність: 1) служити засобом для внутрішньої консолідації, концентрації необхідних сил та ресурсів; 2) інтернаціоналізації зовнішньополітичних проблем і загроз задля полегшення у подальшому їх розв'язання чи усунення; 3) створення кількісних переваг у протистоянні більш потужним державам, завдяки дипломатичній та ресурсній підтримці з боку третіх сторін.

Що стосується безпосередньо інструменту багатосторонніх переговорів, то у порівнянні з двостороннім форматом їх перевагою виступає можливість держави використовувати опцію «блокової» чи «групової дипломатії», алгоритм якої визначається формулою, за якої: спільний інтерес і позиція групи держав не повинні порушувати національний інтерес та позицію окремо взятої серед них держави, але там де прояв і захист національного інтересу і позиції однієї держави є недостатньо потужним – може фігурувати

інтерес і позиція групи, оскільки перевагу визначатиме кількість та єдність учасників відповідної групи [10, с. 138].

Багатосторонні переговори в ідеальному сенсі також мають бути позбавлені якості «асиметричної» або так званої «односторонньої результативності», що є можливим забезпечити за рахунок формування «подвійних лояльностей», накладання або перехрещення інтересів сторін в ході переговорів [11, с. 43]. У цьому випадку багатосторонні переговори повинні характеризуватися як наявними розбіжностями, так і спорідненістю інтересів їх учасників. Наявність розбіжностей в інтересах або подвійних інтересів-лояльностей, як результат, унеможливує скочування переговорів у «глухий кут» або вироблення остаточного рішення на користь виключно одного з учасників переговорного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. За період другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Китай перетворився на одного з найвпливовіших зовнішніх партнерів країн африканського континенту, поряд з іншими провідними позарегіональними гравцями (США, РФ, Туреччиною та Японією). Особливо знаковим рівень присутності КНР в Африці виглядає порівняно з колишніми європейськими державами-метрополіями (Великобританією, Францією, Португалією та Німеччиною), які у минулому мали тут беззаперечне домінування. З усіх зовнішніх партнерів Африки саме Китай сприймається сьогодні як найбільш активна держава, що прагне до зміцнення свого геополітичного плацдарму на всьому африканському континенті. Основним інструментом у цьому напрямі є розвиток двосторонніх відносин з африканськими державами як з максимальним їх галузевим охопленням, так і широким спектром самих засобів реалізації китайських зовнішньополітичних цілей – використанням фінансових, торгово-економічних, військово-технічних важелів, проектування в регіоні власної «м'якої сили».

В останні два десятиліття стало помітним просування з боку Пекіну і багатостороннього формату регіонального співробітництва з африканськими державами. З цього приводу відзначимо, що в цілому китайські регіональні платформи співробітництва є номінально багатосторонніми у тому сенсі, що вони створюють можливість збирати велику кількість держав для обговорення різних питань і проблем. З іншого боку, можна стверджувати, що ці платформи виступають формальною оболонкою лише для озвучування Китаєм його власного порядку денного. Самі проблеми при цьому вирішуються вже в рамках двосторонніх відносин і безпосереднього співробітництва Китаю з окремо взятою державою регіону [12]. Водночас, оскільки у таких вже двосторонніх відносинах, як правило, перевага залишається на сто-

роні Пекіна, то ефект врівноваження сил і вигод, як у разі «якісної багатосторонності», фактично не працює. Ці незбалансовані відносини Китай використовує для поширення своїх норм, цінностей і політичного порядку денного, з очікуванням того, що вони будуть розглядатися як більш привабливі для слабких держав, аніж домінуючі західні ідеї, що визнаються сьогодні як універсальні.

У свою чергу, африканські держави сьогодні не вирізняються як концептуальною глибиною, так і практичною успішністю власних зовнішньополітичних підходів до багатостороннього співробітництва чи переговорів безпосередньо [13]. В цілому, продовжує спостерігатися обмеженість африканської присутності у світовій політиці. Деякі теоретики сучасних міжнародних відносин розділяють сприйняття Африки як «пасивного» або «прохального суб'єкта» політики. Презентуючи своє бачення і розуміння нового світового порядку після завершення «холодної війни» вони (наприклад, Генрі Кіссінджер) переважно ігнорують континент [14, с. 23]. Зокрема, навряд чи можна спостерігати віднесення будь-якого африканського актора (державного, недержавного чи регіонального) до переліку провідних чи впливових гравців, які домінують в міжнародній політиці ХХІ століття. Таке сприйняття фактично продовжує залишати Африку на периферії глобальної політики, а розгляд континенту в наукових дослідженнях з міжнародних відносин фігурує здебільшого у вигляді розгляду актуальних проблем і викликів без фіксації його суб'єктного виразу [15; 16].

В практичному плані основною платформою багатостороннього співробітництва між Китаєм та африканськими державами наразі виступає Форум із співробітництва Китаю і Африки (ФСКА). Офіційні документи ФСКА визначають його як «майданчик, що створений Китаєм і дружніми з ним африканськими країнами для спільних консультацій і діалогу, а також як механізм співпраці між країнами, що розвиваються і відповідає формату співпраці «Південь-Південь» » [17; 18].

Поточна вага ФСКА відображається в тому, що африканські лідери наразі заохочені більше відвідувати саме його, а не Генеральну Асамблею ООН як найбільший світовий саміт. Зокрема, у 2018 році 51 африканський президент відвідав саміт ФСКА порівняно з 27, які були присутні на засіданні Генеральної Асамблеї двома тижнями пізніше [19]. Основною перевагою ФСКА є також його орієнтація на розвиток тісних партнерських відносин (hùbàn 伙伴). Його порядок денний обговорюється у широкому форматі – за допомогою діалогів на рівні послів, генерального директора, високопосадовців та міністрів на африканських та китайських переговорних майданчиках, що послідовно чергуються. Стратегічні пріоритети китайсько-африканських відносин сформу-

льовані в рамках різного роду спеціалізованих переговорних суб-форумів, які проводяться паралельно з ФСКА та фокусуються на таких галузях, як сільське господарство, наука та технології, молодь, право, жінки, культура, обміни між аналітичними центрами [20]. Показовими серед них можна назвати такі, як Китайсько-африканський суб-форум з питань оборони та безпеки, а також Міністерський суб-форум з китайсько-африканської співпраці у галузі охорони здоров'я [21]. У 2013 році завдяки уряду КНР була розпочата робота Китайсько-африканського аналітичного центру 10+10, що об'єднує в собі 10 китайських та 10 африканських організацій. Цей академічний форум, що спрямований на розширення співпраці між африканськими та китайськими аналітичними центрами, пропонує додаткові можливості у політичному діалозі, а також обміні науковими ідеями [22].

Засідання Форуму із співробітництва Китаю і Африки проводяться раз на три роки по черзі у Китаї та африканських державах. Засідання поділяються на два типи: саміти за участю глав держав та міністерські конференції. Наразі відбулося вже 4 саміти (у 2006 р. – у Пекіні, у 2015 р. – у Йоганнесбурзі, у 2018 р. – у Пекіні та у 2021 р. – у Дакарі), а також 6 конференцій – у Пекіні (2000 р.), в Аддіс-Абебі (2003 р.), у Пекіні (2006 р.), у Шарм-еш-Шейху (2009 р.), у Пекіні (2012 р.), в Йоганнесбурзі (2015 р.).

З іншого боку, ключовою рисою ФСКА залишається його асиметрична конфігурація взаємодії держав, яка може бути позначена формулою «одного та багатьох». Зокрема, хоча ФСКА структурований як багатостороння платформа, переважна більшість угод в його рамках укладається за результатами двосторонніх переговорів з КНР, де кожна африканська держава прагне здобути привілейований статус. У такому вигляді відносини між країнами Африки та Китаєм, з одного боку, розширюються, але, з іншого, – залишаються глибоко асиметричними.

За понад двадцятирічний період роботи ФСКА поширеною стала думка, що Китай незмінно отримує більшу вигоду з цих відносин, ніж його африканські партнери. Особливо помітним це видається в торгово-економічних відносинах сторін. Африка утримує структурний річний дефіцит торговельного балансу з Китаєм у розмірі понад 20 мільярдів доларів [23]. В умовах відсутності масштабного виробництва африканські країни продовжують імпортувати готову продукцію з Китаю, експортуючи до нього дешеvu сировину. Відчутно африканські країни залежать від китайських фірм та кредиторів у фінансуванні та формуванні експортної інфраструктури. При цьому, африканські фірми стикаються із значними бар'єрами у виході на китайські ринки товарів із

доданою вартістю порівняно з експортом сировинних товарів. У 2010 році китайська сторона навіть звернулася із закликом до африканських партнерів розширити свій внесок у роботу ФСКА [24, с. 182]. Цей сигнал і сьогодні вказує на необхідність більш чіткої визначеності політики африканських держав як щодо Китаю, так і стосовно функціонування Форуму, а безпосередньо переговорного процесу.

Інша проблема полягає в тому, що африканські політичні еліти часто використовують щедрість Китаю для створення своєрідних мереж заступництва, зміцнення своїх політичних позицій та максимального самозбагачення. Відсутність прозорості в цих угодах завдає шкоди інтересам африканських громадян. Велику роль цьому процесі грає практична реалізація китайської концепції *гуаньсі*. Гуаньсі (*guānxi* 关系) – визначальна риса того, як Китай розвиває своє дипломатичне партнерство. Гуаньсі є системою вірувань у китайській культурі, яка визначає, як взаємність будується через особисті зв'язки та взаємні зобов'язання. Людина, яка отримує вигоду з чужого гуаньсі, зобов'язана відповісти на прихильність, щоб відносини продовжувалися і щоб цілі були в безпеці. Це називається «безпрограшні рішення», за якими обидві сторони «отримують найкраще з обох світів» (*liǎng quán qí měi*; 两全其美) [25].

У політичному та діловому середовищі зв'язки гуаньсі можуть значною мірою використовуватися, спираючись на матеріальну вигоду, інтереси, владу та вплив. Значна кількість африканських політичних механізмів є життєздатною завдяки подібній динаміці та зв'язкам між патронами і клієнтами. Політичні інститути, закони та приписи часто відіграють другорядну роль у таких ситуаціях. У цьому відношенні критично важливі правила, що стосуються податкових, екологічних і трудових стандартів, громадського нагляду, здобуття та накопичення знань зневажаються, внаслідок чого та чи інша африканська нація виявляється у більш слабкому становищі порівняно з Китаєм.

З іншого боку, опір африканського громадянського суспільства останнім часом посилюється і ставить афро-китайські відносини під більш пильну увагу, про що свідчить зростання повідомлень у ЗМІ, збільшення кількості судових розглядів та протестів проти китайських проектів на континенті [26]. Показовим прикладом у цьому відношенні може зокрема бути збиткова кампанія побудови Кенійської залізниці зі стандартною шириною колії (SGR) за кредитною угодою з КНР 2014 року вартістю в 4,7 мільярда доларів [27]. У червні 2020 року Кенійський апеляційний суд оголосив контракт SGR незаконним, оскільки переговори щодо нього не проводилися в рамках «справедливого, прозорого, рівноправного, конкурентного та економічно ефективного» процесу,

що спричинило негативні наслідки для населення [28]. Не будучи долученими до переговорів між офіційними представниками Кенії та КНР про умови зазначеного контракту, африканські організації громадянського суспільства змушені були діяти постфактум, подаючи судові позови та наполягаючи на скасуванні встановлених зобов'язань. З цього приводу галузеві експерти, вчені та оглядачі вказують на необхідність прояву африканськими лідерами більшої політичної гнучкості і представництва (в тому числі й громадянського) у колективних переговорах з Китаєм, щоб бути здатними впливати на результати самітів ФСКА на свою користь [29].

Помітним недоліком китайсько-африканського переговорного процесу є проблеми інтегрованості та відкритості, які вказують на те, що досі африканські уряди так і не розвинули на належному рівні здатність координувати та узгоджувати національні, регіональні та континентальні інтереси. У цьому відношенні очевидним є вираз того, що африканські політичні лідери більше захоплені національною політикою та навіть особистими інтересами, а не формуванням континентальних пріоритетів. Хоча ФСКА позиціонується як колективний багатосторонній інститут співробітництва між Китаєм та державами Африки, більшість африканських лідерів беруть участь у своїй особистій якості щодо реалізації національних завдань, а іноді й з особистими приватними цілями на противагу державним. Відтак, обговорення тих чи інших проблем формально ведеться у багатосторонньому форматі, тоді, як реалізація конкретних рішень відбувається на двосторонній приватній основі, що в окремих випадках є особливо вигідним для КНР.

У свою чергу, специфічні уявлення про обміни гуаньсі посилюють неформальний і головним чином непрозорий характер переговорів між Африкою і Китаєм, які в основному відбуваються за лаштунками і виключно між елітами. Саме у такому форматі за період з 2000 по 2021 рік африканські держави уклали 1188 фінансові угоди-інструменти з китайськими державними та комерційними банками, державними підприємствами, дипломатами та бізнес-елітами [30]. При цьому громадський нагляд за такими інструментами та розкриття умов цих угод були скоріше винятком, ніж нормою. Визнаючи непоодинокі приклади негативних результатів афро-китайського співробітництва, на засіданні 8-ї Міністерської конференції Форуму зі співробітництва Китаю та Африки у Дакарі в листопаді 2021 року провідні африканські експерти з афро-китайських відносин закликали до створення незалежного наглядового центру африканського громадянського суспільства для гарантування більш вигідного співробітництва у відносинах між КНР та країнами Африки [31].

Проблема прозорості тісно переплітається з питаннями експертного потенціалу в переговорному процесі. Зокрема, більшість стратегічних за своїм змістом міждержавних договорів і комерційних контрактів містять елементи суто конфіденційної інформації, якими сторони не готові ділитися. Додатковим бар'єром виступає й так звана «інформаційна асиметрія», за якої сторони в переговорах по-різному розуміють чи інтерпретують домовленості або власні очікування. З цього приводу практики рекомендують урядам африканських країн забезпечити більш тісний зв'язок з посольствами Китаю, місцевими китайськими компаніями та їхніми штаб-квартирами у Китаї під час переговорів.

Ключовим моментом є наявність гарантії того, що національні влади африканських держав під час переговорів володіють і відстоюють достатньо збалансовану переговорну позицію по відношенню до міжнародних інвесторів по кожному контракту чи договору. Велике значення при цьому має сама якість консультацій з профільними експертами та юристами, що піднімає питання здатності нарощування переговорного потенціалу африканських держав з їх пазарегіональними партнерами та інвесторами в цілому. Проте, як свідчать практичні приклади останніх років, у переважній більшості, африканські уряди обмежені в доступі до висококваліфікованих фахівців та експертних груп, які могли б посилити їх переговорні позиції [32].

Зазначені проблеми сьогодні є складовою більш загальної і відчутної перешкоди – нарощування загального дипломатичного потенціалу держав Африки. Останнє проявляється у нестачі дипломатичних навчальних центрів на африканському континенті. Такі держави, як Камерун, Кенія, Нігерія та Південна Африка є лише одними з небагатьох винятків, тоді, як більшість африканських держав на південь від Сахари практично не володіють внутрішнім потенціалом у підготовці своїх дипломатів. Частина дипломатичних кадрів отримує можливість навчатися в дипломатичних академіях країн-донорів або здобувати навички взаємодіючи з приватними мережевими бізнес-структурами чи технічними закладами [33].

Недостатню ефективність демонструє і широке коло африканських міжурядових структур багатостороннього співробітництва. Насамперед, Африканський Союз, який має просувати колективний порядок денний Африки, залишається помітно слабким, через відсутність повноважень нав'язувати директиви суверенним державам. Це серйозно обмежує його здатність інтегрувати конкуруючі інтереси та очолити спільний африканський дипломатичний фронт. По-друге, немає єдності регіональних цілей самих африканських держав, які розділені за політичними, географіч-

ними, релігійними та етнічними ознаками, підпорядковуються занадто великій кількості субрегіональних та міжнародних угруповань з різною політикою та пріоритетами. Наразі на африканському континенті можна спостерігати явище субрегіональної диференціації, за якого субрегіональні економічні угруповання на півночі, заході, півдні та у центрі Африки характеризуються своїми частково співпадаючими членами, але різними їх пріоритетами. Це значно ускладнює ведення колективних переговорів в Африці. Так, Судан, Алжир та Лівія одночасно є членами Африканського Союзу та Ліги арабських держав. Південноафриканський митний союз ділить дванадцять держав-членів разом із Спільнотою розвитку півдня Африки. Демократична Республіка Конго входить відразу до п'яти субрегіональних інтеграційних угруповань, а Бурунді та Кенія – до чотирьох. Хоча субрегіональні організації та економічні спільноти розглядаються як основні у справі африканської єдності, вони виявилися контрпродуктивними через різні торгові норми і практики, різні ролі та структури, нездатність виробити спільну економічну політику в інтеграційному об'єднанні, а також підпорядкувати політику і дипломатію їхніх держав-членів спільній інтеграційній меті.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, проведене дослідження надає змогу зробити наступні висновки.

1. Відштовхуючись від усталених наразі теоретичних інтерпретацій багатосторонності, можемо стверджувати, що поточне співробітництво між КНР та державами Африки в рамках ФСКА сьогодні не відповідає жодній з її концептуальних моделей – ані «якісній», ані «кількісній». За час своєї роботи Форум як багатостороння переговорна платформа не перетворився на ефективний механізм взаємодії держав з розрізненими інтересами і очікуваннями. Водночас, він і не став інститутом колективних дій з точки зору можливостей саме для африканських держав. Як результат, сьогодні ФСКА виступає як формалізована платформа для озвучування виключно китайського порядку денного в Африці.

2. Переважання формату двосторонніх взаємодій КНР з окремо взятими державами-учасницями ФСКА, в яких Пекін зберігає цілковиту перевагу іні-

ціативи та виконавчого домінування, доводить, що робота Форуму не веде до усунення наявних асиметрій в афро-китайському співробітництві та відносинах в цілому. Особливим підтвердженням цьому є етап практичної реалізації озвучених на засіданнях ФСКА ідей і завдань, де односторонні дії і політика Пекіну прослідковується найкращим чином.

3. Характерна сьогодні диференціація зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних інтересів і політик африканських держав у відносинах з КНР також не підтверджує в практичному вимірі одне з теоретичних тверджень про переваги багатостороннього формату переговорів над двостороннім, через здатність першого забезпечувати кращу динаміку переговорного процесу як такого, а також усунення ефекту «односторонньої результативності» в умовах виразної асиметрії потенціалів сторін.

4. Загальний вираз слабкості держав Африки у багатосторонньому форматі переговорів з КНР, а саме у формалізованих рамках ФСКА, наразі пояснюється низкою чинників, що відображають як вузькі, суто національні проблеми окремо взятих африканських держав, так й інтегральні бар'єри і недоліки регіонального масштабу. У будь-якому випадку головними серед них необхідно виділяти такі, як: 1) відсутність серед держав Африки єдиного узгодженого порядку денного переговорів, що відображає інтегроване бачення першочергових проблем, завдань і відповідних дій; 2) відсутність самобутнього концептуального наповнення переговорної практики або ведення переговорів, що побудовані переважно на китайських принципах і філософії; 3) відсутність прозорості та достатньої широти представництва як виразу плюралістичної та багаторівневої моделі багатосторонності; 4) недостатній рівень експертного потенціалу та професіоналізму в переговорному процесі з вузькоспеціалізованих тем і проблем в національному, регіональному і міжрегіональному охопленні.

Окремим недоліком наразі виступає слабкість африканських структур та інститутів багатостороннього співробітництва (Африканський Союз та субрегіональні інтеграційні угруповання Африки), що, з іншого боку, відкриває перспективу для подальших наукових розвідок окресленої проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Lahtinen A. *China's Diplomacy and Economic Activities in Africa: Relations on the move*. London : Palgrave Macmillan, 2018. 125 p.
2. Farooq M. S., Feroze N., & Kai Y. T. An Analysis of China and Africa Relations with Special Focus on 'One Belt and One Road'. *India Quarterly*. 2019. Vol. 75, No 3. P. 366-379.
3. Alden C., Alao A., Chun Z., & Barber L. *China and Africa: Building peace and security cooperation on the continent*. London : Palgrave Macmillan, 2017. 416 p.
4. Олійник О. М. Нова модель стратегічного партнерства Китаю та країн Африки. Глобальні трансформаційні процеси в країнах світової периферії (регіон Субсахарської Африки): виклики та можливості для України: матеріали міжнародної наукової конференції, 16 червня 2016 р., Київ, 2017. С. 32-39.

5. Колодій Р. В. Багатостороння дипломатія в африканському дискурсі зовнішньої політики Китаю за очільництва Ху Цзіньтао та Сі Цзіньпіна. *International relations, part "Political sciences"*. 2017. No 16. URL : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3342 (дата звернення: 10.03.2023).
6. Ruggie J. G. Multilateralism: the Anatomy of an Institution. *International Organization*. 1992. Vol. 46, No 3. P. 561-598.
7. Keohane R. O. Multilateralism: an agenda for research. *International Journal*. 1990. Vol. 45, No 4. P. 731-764.
8. Tago A. Multilateralism, Bilateralism, and Unilateralism in Foreign Policy. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. 2017. URL : <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-449> (дата звернення: 11.03.2023).
9. Claude I. L. Collective Legitimization as a Political Function of the United Nations. *International Organization*. 1966. Vol. 20, No 3. P. 367-379.
10. Feltham R. Diplomatic handbook. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2004. 187 p.
11. Friedheim R. L. Parliamentary Diplomacy. Arlington : Center For Naval Analyses, 1976. 103 p.
12. Jakub Jakóbowski. Chinese-led Regional Multilateralism in Central and Eastern Europe, Africa and Latin America: 16 + 1, FOCAC, and CCF. *Journal of Contemporary China*. 2018. Vol. 27, No 113. P. 659-673.
13. Akokpari J. The Challenges of Diplomatic Practice in Africa. *Journal for Contemporary History*. 2016. Vol. 41, No 1. P. 1-17.
14. Kissinger H. Diplomacy. New York : Simon & Schuster, 1994. 912 p.
15. Dunn K. & Shaw T. Africa's Challenge to International Relations Theory. UK : Palgrave Macmillan, 2001. 242 p.
16. Cornelissen S., Cheru F. & Shaw T. Africa and International Relations in the 21st Century. Basingstoke : Palgrave MacMillan, 2012. 265 p.
17. Beijing Declaration of the Forum on China-Africa Cooperation. October 2000. URL : <http://www.china.org.cn/english/features/focac/185148.htm> (дата звернення: 13.03.2023).
18. Programme for China-Africa Cooperation in Economic and Social Development. October 2000. URL : <http://www.china.org.cn/english/features/focac/185182.htm> (дата звернення: 13.03.2023).
19. Twice as many African presidents made it to China's Africa summit than to the UN general assembly. Dag Hammarskjöld Journalism Fund. 2018. URL : <https://unjournalismfellowship.org/twice-as-many-african-presidents-made-it-to-chinas-africa-summit-than-to-the-un-general-assembly/> (дата звернення: 14.03.2023).
20. FOCAC Mechanisms. The Forum on China-Africa Cooperation. URL : http://www.focac.org/eng/ltoj_3/ltoj/ (дата звернення: 14.03.2023).
21. The Forum on China-Africa Cooperation Summit: What is it and why does it matter to global health? The Center for Policy Impact in Global Health. 2018. URL : <https://centerforpolicyimpact.org/2018/09/10/the-forum-on-china-africa-cooperation-summit-what-is-it-and-why-does-it-matter-to-global-health/> (дата звернення: 15.03.2023).
22. Initiative for the China-Africa Think Tanks 10+10 Partnership Plan. October, 2013. URL : <https://saiia.org.za/wp-content/uploads/2013/11/Initiative-for-the-China-Africa-Think-Tank-10plus10-Partnership-Plan.pdf> (дата звернення: 15.03.2023).
23. Oluwatosin Adeshokan. China Is the Biggest Winner From Africa's New Free Trade Bloc. *Foreign Policy*. August 19, 2021. URL : <https://foreignpolicy.com/2021/08/19/africa-china-afcfta-free-trade-economy-investment-infrastructure-competition/> (дата звернення: 15.03.2023).
24. Centro for Chinese Studies. Evaluating China's commitments to Africa and mapping the way ahead. A report by the Centre for Chinese Studies prepared for the Rockefeller Foundation. January, 2010. 225 p.
25. Fang T. Negotiation: the Chinese style. *Journal of Business & Industrial Marketing*. 2006. Vol. 21, No 1. P. 50-60.
26. Sibiri H. The Emerging Phenomenon of Anti-Chinese Populism in Africa: Evidence from Zambia, Zimbabwe and Ghana. *Insight on Africa*. 2021. Vol. 13, No 1. P. 7-27.
27. Abdi Latif Dahir. Kenya Discloses Part of Secret Railway Contract With China. *The New York Times*. November, 2022. URL : <https://www.nytimes.com/2022/11/08/world/africa/kenya-china-railway-contract.html> (дата звернення: 16.03.2023).
28. Kenya's Court of Appeals finds SGR contract with China Road and Bridge Corporation was illegal. *Global Construction Review*. June 29, 2020. URL : <https://www.globalconstructionreview.com/kenyas-court-appeals-finds-sgr-contract-china-brid/> (дата звернення: 16.03.2023).
29. Sanusha Naidu. Continental Summitry and Shuffling Diplomacy: The Case of African Agency in FOCAC and IAFS. *Global Dialogue*. 2017. Vol. 16, No 1. P. 15-18.
30. BU Global Development Policy Center. Chinese Loans to Africa Database. 2022. URL : <https://www.bu.edu/gdp/chinese-loans-to-africa-database/> (дата звернення: 17.03.2023).
31. The China-Africa Project. FOCAC 8: Building Africa-China Relations That Are More Profitable for Africa. 2022. URL : <https://chinaglobalsouth.com/analysis/focac-8-building-africa-china-relations-that-are-more-profitable-for-africa/> (дата звернення: 17.03.2023).
32. Doucouré Ngalani C. Negotiation of fair contracts: For a sustainable development of extractive industries in Africa. *Great Insights*. February-March, 2013. Vol. 2, No 2. P. 23-24.
33. Yolanda K. Spies. African Diplomacy. *The Encyclopedia of Diplomacy*. Gordon Martel, 2018. URL : <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118885154.dipl0005> (дата звернення: 17.03.2023).